

Meedoen Alle Jeugd door Sport: georganiseerde sport bewijst zich

➤ **REMCO HOEKMAN, AGNES ELLING, JAN-WILLEM VAN DER ROEST & FLEUR VAN RENS**

In 2006 stelden de Nederlandse ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Wonen, Wijken en Integratie (WWI) het programma 'Meedoen Alle Jeugd door Sport' in. Het programma liep tot en met 2010; er werd 70,5 miljoen euro geïnvesteerd. Het beoogde de deelname van 500 verenigingen, gespreid over 11 gemeenten en 9 bonden. Dat aantal werd ruim bereikt met 538 deelnemende verenigingen. Doel van Meedoen 'Alle Jeugd door Sport' was zo veel mogelijk (allochtone) jeugd, met name uit kansarme stadswijken, naar sportverenigingen toe te leiden. Naast het vergroten van de sportdeelname onder jongeren – met speciale aandacht voor allochtone meisjes – werd het vergroten van de betrokkenheid van ouders beoogd. De monitoring en evaluatie van het programma 'Meedoen' was in handen van het W.J.H. Mulier Instituut, centrum voor sociaal wetenschappelijk sportonderzoek.

VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE GEORGANISEERDE SPORT

De ministeries hebben er bij aanvang voor gekozen om zeventig procent van de projectgelden via de georganiseerde sport, oftewel de sportbonden, te verstrekken. Achterliggende reden was om een betere samenwerking tot stand te brengen en de betrokkenheid van de verenigingen te vergroten. De focus lag daarbij op verenigingen van een negental bonden geconcentreerd in elf gemeenten. Dit betekende een breuk met de historische financieringsopzet via de gemeenten. Daarmee ontstond een project dat nieuw was voor de sport. Gemeenten waren in het begin wat sceptisch over het verstrekken van een groot deel van de gelden aan de bonden, in plaats van aan de gemeenten zelf, maar kwamen daarvan terug. Het betrekken van de bonden wordt achteraf, ook door de gemeenten, als een van de succesfactoren van het project betiteld. De algemene mening is dat het programma 'Meedoen' dankzij de gekozen

opzet beter is geland bij de georganiseerde sport dan in het verleden bij de Breedtesport-impuls en de Buurt Onderwijs en Sport (BOS)-impuls het geval was.

LEDENWINST ALS BELANGRIJKE PIJLER VAN HET PROGRAMMA

De focus van het programma lag van bij de start van het project op het terugdringen van de achterstand in sportdeelname van allochtone jongeren. Het programma is daarin geslaagd, maar gelijkheid in sportdeelname is nog ver weg. De totale groei bedroeg ruim 27.000 jeugdleden (stijging van dertig procent), ofwel vijftig nieuwe jeugdleden per club. Een vergelijking met landelijke cijfers van NOC*NSF laat zien dat de Meedoen-bonden een bovengemiddelde ledengroei bij de jeugd hebben. Waar de andere bonden een gelijkblijvende of licht dalende trend laten zien bij de jeugd, kennen de Meedoen-bonden een groei van het aantal jeugdleden. Binnen de Meedoen-bonden laten de Meedoen-verenigingen een bovengemiddelde groei in ledental zien. Waar de Meedoen-bonden gemiddeld genomen een groei van acht procent hebben doorgemaakt (tussen 2005 en 2009), hebben de Meedoen-verenigingen een ledengroei van dertig procent gerealiseerd tussen 2007 en 2010.

Tabel 1 Aantal extra leden tot 23 jaar en gemiddeld aantal extra leden per club naar bond tussen 0- en 3-meting

	Aantal clubs	Aantal extra leden	Gemiddeld per club	Aantal extra niet-westerse allochtone leden	Gemiddeld per club	Aantal extra niet-westerse allochtone meisjes	Gemiddeld per club
JBN	25	1.361	54	618	25	131	5
Atletiekunie	20	622	31	352	18	171	9
KNBSB	10	204	20	334	33	109	11
KNGU	23	1.195	52	808	35	578	25
KNKF	100	8.256	83	5.626	56	2.010	20
KNKV	20	13	1	65	3	15	1
KNVB	276	13.135	48	3.917	14	514	2
KNZB	32	1.116	35	883	28	442	14
NBB	32	1.219	38	901	28	329	10
Totaal*	538	27.121	50	13.504	25	4.299	8

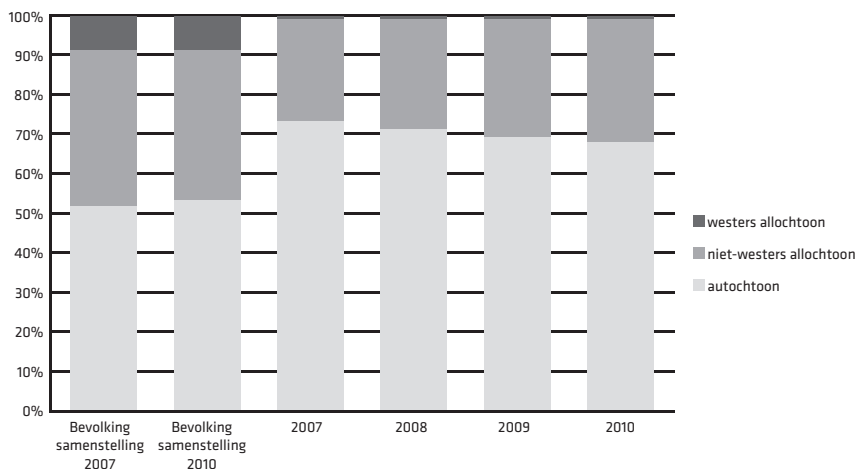
Leeswijzer: JBN heeft 25 Meedoen-clubs. Er zijn totaal 1.361 nieuwe leden bijgekomen, per club zijn dat er gemiddeld 25, waarvan 5 meisjes.

Bron: Mulier Instituut (Evaluatie Meedoen Alle Jeugd door Sport, 2010)

De groei bij allochtone jongeren (13.504, 59%) was zowel relatief als absoluut groter dan de groei bij autochtone jongeren (13.028, 20%). Door het Meedoen-programma werden 19.904 jongens (+27%) en 8.027 meisjes (+39%) lid van een sportvereniging. Het oorspronkelijke aantal niet-westerse allochtone meisjes is meer dan verdubbeld, waarmee de absolute groei van niet-westerse allochtone meisjes de groei van autochtone meisjes overtreft (resp. 4.299 en 3.444). Maar de groei is in aantal nog altijd beduidend kleiner dan de gerealiseerde groei bij (allochtone) jongens.

(Allochtone) jongens zijn makkelijker te werven dan niet-westerse allochtone meisjes. Het bereiken van deze doelgroep vraagt specifieke expertise van een bond of vereniging. Verenigingen hebben zich hierin terughoudend opgesteld, enkele goede voorbeelden uitgezonderd, omdat het werven van niet-westerse allochtone meisjes in de regel veel energie kost en weinig oplevert. Het bereiken van deze 'moeilijke' doelgroep was een taak die door gemeenten in breder verband werd opgepakt. Vanuit de koppeling tussen het eigen sociaal beleid en het sportbeleid was duidelijk winst te boeken voor deze doelgroep. Vandaar een grotere bereidheid om ook eigen middelen te steken in het activeren van niet-westerse allochtone meisjes. De etnische samenstelling van de deelnemende sportverenigingen is ieder jaar iets meer gaan lijken op de samenstelling van de jeugdige bevolking in de elf deelnemende gemeenten. Het aandeel niet-westerse allochtone jongeren bij de deelnemende sportverenigingen

Figuur 1 - Vergelijking opbouw bevolking tot 25 jaar en de opbouw ledenbestand naar etniciteit tot 23 jaar bij Meedoen-clubs bij 0-, 1-, 2- en 3-meting



Bron: CBS (CBS bevolkingscijfers van de elf deelnemende gemeenten 0-25 jaar, januari 2007 / 2010), Mulier Instituut (Evaluatie Meedoen Alle Jeugd door Sport, 2010)

is vanaf de nulmeting in 2007 gestegen van 26 procent naar 31 procent bij de driemeting in 2010 (zie figuur 1). De samenstelling van de sportverenigingen in het Meedoen-programma komt echter nog niet overeen met de etnische samenstelling van de gemeenten. Binnen de deelnemende gemeenten is 37 procent van de jeugd van niet-westerse allochtone afkomst. Wel zijn er stappen gezet in het realiseren van een betere afspiegeling van de maatschappij binnen de sportverenigingen van het Meedoen-programma.

INTERCULTURALISEREN EN BETROKKENHEID OUDERS

De allochtone jeugd heeft de weg naar de sportvereniging in de afgelopen Meedoen-jaren beter weten te vinden. Een ander doel was om ook de ouders van deze leden meer te betrekken bij de vereniging van hun kinderen. De verenigingscultuur van vrijwilligerswerk was vaak een onbekende wereld voor de allochtone ouders, wat resulteerde in een beperkte vrijwillige inzet van allochtone ouders binnen de vereniging. Binnen het Meedoen-programma is een duidelijke bewustwording op gang gekomen bij verenigingen dat het noodzakelijk is om de ongeschreven regels van de verenigingscultuur te expliciteren. De vaste introductie bij de inschrijving van zoon of dochter, over hoe een vereniging in elkaar zit en wat van ouders wordt verwacht, is daar een mooi voorbeeld van. Door deze verbeterde communicatie zijn meer allochtone ouders actief geworden in vrijwilligersfuncties, zo viel te beluisteren in de interviews, al dient gezegd dat het gaat om kleine stapjes. De verenigingen tonen zich niet erg tevreden over de geboekte progressie ten aanzien van het meer bij de vereniging betrekken van allochtone ouders of het vergroten van het aandeel allochtone ouders in besturen en commissies (respectievelijk 20% en 11% zijn tevreden over de vooruitgang die op deze fronten is geboekt). Dit knelpunt is klaarblijkelijk complex, en kon niet volledig worden opgelost door het programma. Verenigingen zijn geneigd te denken dat hun vereniging open staat voor iedereen en geen culturele belemmeringen kent, maar zo evident is dat niet. Juist het vergroten van kennis over en de acceptatie van cultuurverschillen vragen om een lange adem.

Dit neemt niet weg dat dit ‘interculturaliseringsproces’ tijdens ‘Meedoen’ zeker in gang is gezet. Het vergt meer verspreiding en verdieping van kennis, competenties en (communicatie)vaardigheden dan realiseerbaar was in de projectperiode om hier volledig de vruchten van te kunnen plukken. De opbrengst van ‘Meedoen’ op het gebied van interculturaliseren zit daarom naast het succesvol binnenhalen van nieuwe leden met niet-westerse achtergronden ook in de toegenomen bewustwording van en kennis over etnisch-culturele diversiteit.

SPORT VERSTERKT OP LOKAAL NIVEAU

Niet alleen qua etnische samenstelling vormt de groep Meedoen-verenigingen een breed palet. De selectie van diverse sporttakken zorgde voor een grote variatie in type verenigingen, van commerciële sportscholen tot traditionele verenigingen. Daarnaast waren bonden door de geografische restricties – ze waren gebonden aan de elf Meedoen-gemeenten voor de se-

lectie van het voorgeschreven aantal verenigingen – in een aantal gevallen gedwongen om niet alleen sterke, maar ook minder sterke verenigingen in het programma op te nemen.

De keuze voor de wijze waarop de bond de vereniging aanstuurde, verschilde tussen de bonden op basis van omvang van de bond, ervaring met projectmatig werken en de geformuleerde doelstellingen binnen het project (ledengroei, kwaliteitsverbetering et cetera). Ondanks de verschillen in aansturing van de vereniging, was voor iedere bond verenigingsondersteuning een belangrijke pijler van het Meedoen-programma, om verenigingen in staat te stellen de maatschappelijke functie te vervullen die door de ministeries werd voorgeschreven. Deze focus op het versterken van de basis is duidelijk terug te zien in de projectplannen van de bonden en verenigingen, waar naast verenigingsondersteuning en kaderopleidingen aandacht is voor kennismakingsactiviteiten op school en in de buurt, betrokkenheid van (allochtone) ouders en nieuwe sportvormen en lidmaatschapvarianten.

Door het versterken van de basis verwachtten bonden en verenigingen beter vorm te kunnen geven aan ledenwerving. Daarnaast verwachtten verenigingen beter geëquipeerd te zijn om de nieuwe leden een plek te geven en de processen van integratie en interculturaliseren op een goede manier te ondersteunen. Dat dit geen gemakkelijke opgave is voor de Meedoen-verenigingen en -bonden blijkt uit het feit dat een aantal verenigingen en bonden heeft aangegeven nu pas klaar te zijn voor de doelgroep, en dat de vereniging de projectperiode nodig heeft gehad om op het vereiste niveau te komen om de maatschappelijke functie te kunnen vervullen.

Door 'Meedoen' hebben clubs geleerd meer naar buiten te treden en zich actief in te zetten voor het werven van nieuwe (jeugd)leden. De beschikbare financiering vanuit Meedoen stelde verenigingen meer dan voorheen in staat om clinics/cursussen aan te bieden aan schoolgaande jeugd in kwetsbare wijken. Deze investeringen voor de kinderen en de clubs werden steeds als waardevol beschouwd, ook al leverden de clinics de verenigingen niet altijd veel nieuwe leden op. Specifieke lokale initiatieven hebben aangetoond dat meer aandacht voor vraaggestuurde 'marketing' van de sport (onder andere het creëren van aangepaste sportvormen, flexibeler lidmaatschap, jeugdgericht kader) ook kan bijdragen aan het bereiken van nieuwe groepen jeugd. Hoewel de meeste clubs vooral hebben ingezet op het werven van jeugdleden in het algemeen, hebben zij via 'Meedoen' wel geleerd dat er vooral in maatschappelijk kwetsbare wijken (waar onder meer veel allochtonen wonen) nog relatief veel lidmaatschapspotentieel bestaat.

De verenigingsondersteuning en de kaderopleidingen hebben bijgedragen aan het versterken van de vereniging. Doordat verenigingen over meer en beter geschoold kader gingen beschikken, konden de ogen meer naar buiten worden gericht. Dit bood voor de verenigingen mogelijkheden om zichzelf te profileren in de eigen gemeente en ledenwervingsactiviteiten te

ontplooiën in samenwerking met partners in het lokale netwerk. Verenigingen zijn door hun betrokkenheid bij het Meedoen-programma meer natuurlijke gesprekspartners geworden voor de gemeente. De lijntjes 'zijn korter geworden' en het contact 'is nu structureel'. Door de beschikbare gelden vanuit het Meedoen-programma zijn verenigingen meer dan voorheen in staat om lokale initiatieven te ontplooiën en clinics te verzorgen voor de schoolgaande jeugd. Een vijfde van de verenigingen (17%) heeft een dependance geopend tijdens het Meedoen-programma, en hiermee de sport in de wijk gebracht, dicht bij de mensen. Dit sluit aan bij de in het regeerakkoord geformuleerde wens van het nieuwe kabinet om sport terug te brengen in de wijken en zodoende de gezondheid en de veiligheid in grote steden te verbeteren.

Mede door de versterking van de vereniging en de overlegstructuren op lokaal niveau vanuit het Meedoen-programma hebben verenigingen gedurende het project in grotere mate invulling kunnen geven aan de maatschappelijke rol. De gemeente heeft op lokaal niveau een belangrijke faciliterende rol gespeeld. Het inzetten van het lokale netwerk van de gemeente en het onderbrengen van de vereniging in dit lokale netwerk hebben de vereniging veel mogelijkheden geboden. Een belangrijke mogelijkheid die verenigingen hebben gekregen, is om kennismakingsactiviteiten aan te bieden op scholen en in buurten waar veel allochtonen wonen. Vooral de sportactiviteiten in samenwerking met scholen worden door veel betrokkenen als een belangrijke succesfactor van het Meedoen-programma betiteld. Hoewel de activiteiten toegankelijk zijn voor 'iedereen', zorgt de 'plaats van handeling' voor een groot bereik onder allochtonen. Met de wijkactiviteiten en de flexibele lidmaatschappen spelen verenigingen daarnaast zo veel mogelijk in op de interesses en behoeften van allochtone jeugd.

De relaties op lokaal niveau zijn versterkt en de verenigingen hebben zich, mede door het succes van de samenwerking met scholen, ook weten te mengen in de discussie rondom de combinatiefunctionaris en hier vaak ook een rol in gekregen. In de praktijk blijkt de combinatiefunctionarisregeling¹ goed aan te sluiten bij de succesfactoren van het Meedoen-programma. Zo is de goede samenwerking tussen de Meedoen-partijen en -verenigingen een belangrijke winst geweest, waar mede door de inzet van combinatiefunctionarissen ook in de toekomst nog van kan worden geprofiteerd.

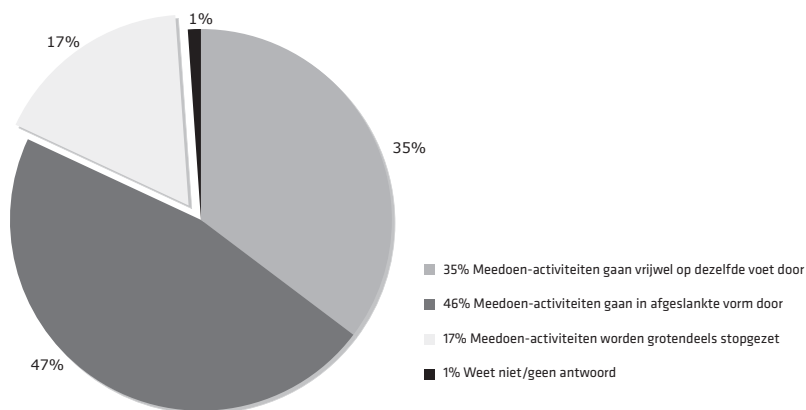
De driehoek gemeente, bond en vereniging is door alle partijen genoemd als sterk punt van het programma. Verbeterpunten liggen nog altijd bij de relaties met zelforganisaties en andere partijen in het lokale netwerk. Al hebben vooral gemeenten in het contact met allochtone zelforganisaties wel de nodige stappen gezet.

BLIJVENDHEID VAN RESULTATEN

Het programma 'Meedoen' heeft verschillende opbrengsten. Meest in het oog springend is de ledenwinst, maar niet minder belangrijk is de ontwikkeling die verenigingen hebben doorgemaakt en de samenwerking die op lokaal niveau tot wasdom is gekomen. Verenigingen spreken

de overtuiging uit dat de resultaten (deels) een blijvend karakter hebben (81%) en dat de activiteiten in dezelfde of in een afgeslankte vorm worden voortgezet (81%). Toch is het de vraag of zij deze belofte kunnen inlossen nu de financiering voor extra menskracht, het organiseren van activiteiten en voor het aanbieden van de binnen 'Meedoen' geïntroduceerde goedkope lidmaatschappen stopt. Het succes is immers voor een deel gekoppeld aan de personen die mogelijk na afloop van het project niet langer in dienst blijven, waardoor de kennis en ontstane lokale netwerken verdwijnen. Hierbij is het vooral de vraag hoe de bonden hun werkzaamheden vorm gaan geven als de financiële steun van het Meedoen-programma ten einde is. De meeste bonden zijn relatief kleine organisaties die in de eigen begroting geen geld zullen kunnen vinden om zelfstandig de Meedoen-activiteiten te financieren. Voor de toekomst van het programma pleit echter dat een derde van de verenigingen betrokken is bij de combinatiefunctionarisregeling. Tevens kunnen zij in de toekomst blijven profiteren van de nieuwe sportvormen die door de bonden ten behoeve van het Meedoen-programma zijn ontwikkeld en binnen de vereniging zijn geïntroduceerd. Tot slot staat de kennis die is gebundeld in sporttakspecifieke of generieke good practice bundels ook na de projectperiode nog tot hun beschikking.

Figuur 2 Verwachting ten aanzien van aflopen Meedoen-programma (in procenten van alle verenigingen)



Bron: Mulier Instituut (Evaluatie Meedoen-programma verenigingen, 2010)

AANKNOPINGSPUNTEN VOOR DE TOEKOMST

De sportbonden hebben met het Meedoen-programma bewezen de verantwoordelijkheid van een beleidsprogramma te kunnen dragen. De resultaten zijn overtuigend, maar laten ook zien dat er uitdagingen blijven bestaan voor de toekomst. Allochtone meisjes zijn bereikt, maar de achterstand in sportdeelname in verenigingsverband blijft bij deze groep het grootst. De

betrokkenheid van allochtone ouders groeide, maar verenigingen geven aan dat dit knelpunt zeker niet volledig is opgelost door het programma. En de verdiensten van de Meedoen-verenigingen hebben zich op lokaal niveau uitbetaald in een bovengemiddelde betrokkenheid bij de combinatiefunctionarisregeling, waardoor verenigingen een nieuw, uitdagend traject te wachten staat. Mede hierdoor is er bij verenigingsbestuurders voldoende vertrouwen dat de continuïteit van de opbrengsten van 'Meedoen' is gewaarborgd. Juist omdat er in de samenwerking met andere partijen is geïnvesteerd, is er volgens hen een stevig vangnet aanwezig. Of zij die belofte waar kunnen maken, blijft overigens wel de vraag. Desalniettemin biedt het programma voldoende aanknopingspunten om te blijven investeren in burgers en verenigingen die willen meedoen.

BIOGRAFIE

Remco Hoekman is, na een geslaagde studie Commerciële Economie (HEAO-Arnhem), bij zijn doctoraalscriptie van de studie Vrijetijdswetenschappen (Universiteit van Tilburg) voor het eerst in aanraking gekomen met het Mulier Instituut. Na zijn doctoraalscriptie (2004) is Remco parttime in dienst gebleven bij het Mulier Instituut en daarnaast aan het werk gegaan bij de Eindhovense Sportraad en vervolgens bij de gemeente Eindhoven, waar hij veel praktijkervaring heeft opgedaan. Vanaf juli 2007 is Remco fulltime werkzaam bij het Mulier Instituut.

ONLINE

Voor meer informatie en downloaden van rapporten waarop dit artikel is gebaseerd, surf naar <http://www.mulierinstituut.nl/nieuws/?ID=438> of neem contact op met Remco Hoekman: r.hoekman@mulierinstituut.nl.

TE DOWNLOADEN RAPPORTEN:

- Hoekman, R., Elling, A., Van der Roest, J.W. & Van Rens, F. (2011). Opbrengsten van Meedoen: eindevaluatie Meedoen-programma Alle Jeugd door Sport. Nieuwegein/'s-Hertogenbosch: Arko Sports Media/W.J.H. Mulier Instituut.
- Van der Roest, J.W. & Hoekman, R. (2011). Verenigingsenquête 'Meedoen Alle Jeugd door Sport'-programma. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

NOOT

1. Een combinatiefunctie is een functie waarbij een werknemer in dienst is bij een werkgever, maar gelijkelijk - of in ieder geval voor een substantieel deel - te werk gesteld wordt in of ten behoeve van twee werkvelden/sectoren. Het zijn de bruggenbouwers tussen onderwijs, sport, cultuur, kinderopvang en welzijn.